

CZU: 343.35

[https://doi.org/10.52277/1857-2405.2022.4\(63\).04](https://doi.org/10.52277/1857-2405.2022.4(63).04)

LATURA OBIECTIVĂ A INFRAȚIUNII DE ÎMBOGĂȚIRE ILICITĂ

Petru VÎRLAN,
doctorand, lector universitar USM
<https://orcid.org/0000-0001-9416-1427>

SUMAR

Infrațiunea de îmbogățire ilicită a fost, este și nu-și va pierde actualitatea în contextul dezvoltării relațiilor sociale, economice și politice. Dat fiind faptului că în componența acestei infrațiuni regăsim un element specific, ce se referă la modalitatea de săvârșire a infrațiunii de către o persoană cu funcție de răspundere sau de către o persoană publică, considerăm că este imperios de necesar să relatăm despre acest fapt și să venim cu precizări, precum și să stabilim factorii care au stat la baza formării acestui element fără de care nu este posibilă incriminarea infrațiunii. Susținem ideea precum că acest aspect trebuie discutat în contextul numeroaselor cauze penale care au stat la baza acestui articol și care, adesea, provoacă dificultăți organului de urmărire penală.

Cuvinte-cheie: *latura obiectivă, îmbogățire ilicită, componența infrațiunii, deținere, posesie.*

Ab initio, este vorba de incriminarea de către legiuitor a infrațiunii prevăzută la art. 330² CP al RM, sub denumirea marginală de „îmbogățirea ilicită” [3, art. 330²]. Această infrațiune a fost introdusă de către legiuitorul moldav prin Legea nr. 326/2013 [7], care și-a început puterea juridică din 25 februarie 2014. Necesitatea introducerii acestei norme a fost ratificarea de către R. Moldova a Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, adoptată la New York la 31 octombrie 2003 și semnată de R. Moldova la 28 septembrie 2004 [8], prin care Republica Moldova și-a asumat sarcina de a îmbunătăți cadrul normativ destinat combaterii corupției. Cu toate acestea, considerăm că, în mod necumpătat, s-a incriminat îmbogățirea ilicită (art. 330² CP), fără o formulare bine adaptabilă altor mijloace legale de urmărire/confiscare a

THE OBJECTIVE SIDE OF THE CRIME OF ILLEGAL ENRICHMENT SUMMARY

The crime of illicit enrichment was, is and will not lose its relevance in the context of the development of social, economic and political relations. Given the fact that in the composition of this crime we find a specific element, which refers to the manner of committing the crime by a person with a position of responsibility or by a public person, we consider it imperative to report on this fact and to we come with clarifications, as well as to establish the factors that formed the basis of the formation of this element without which it is not possible to incriminate the crime. We support the idea that this aspect should be discussed in the context of the numerous criminal cases initiated on the basis of this article, and which often cause difficulties for the criminal investigation body.

Key-words: *the objective side, illicit enrichment, composition of the crime, holding, possession.*

bunurilor dobândite în mod ilicit, fapt care ne îndeamnă să prezentăm această lucrare. Pentru nimeni nu este secret că o condiție esențială pentru aplicarea răspunderii penale este prezența tuturor elementelor componenței de infrațiune, adică totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală care califică o faptă prejudiciabilă drept infrațiune concretă. Odată formulată, vom trece la analiza nemijlocită a laturii obiective a infrațiunii, care are un rol deosebit grație semnificației ce îi revine în evidențierea particularităților infrațiunii, precum și a componențelor infrațiunilor contra bunei desfășurări a activității în sfera publică, atât sub aspectul delimitării de alte componente de infrațiune, cât și al identificării trăsăturilor individuale ce caracterizează o anumită componență de infrațiune.

Primo. Infrațiunile contra bunei desfășurări a activității în sfera publică reprezintă grupul de infrațiuni prevăzute în Capitolul XV al Părții speciale a Codului penal, fiind fapte socialmente peri-

culoare, săvârșite cu intenție sau din imprudență, care aduc atingere – în mod exclusiv sau în principal – relațiilor sociale cu privire la buna desfășurare a activității în sfera publică [4, p. 33].

Din punct de vedere al specificului structurii, infracțiunea de îmbogățire ilicită are o componență formală. Ea se va considera consumată din momentul deținerii bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și se va constata în baza probelor că acestea nu aveau cum să fie obținute licit, fără a fi necesar survenirea unor urmări prejudiciabile. Latura obiectivă a îmbogățirii ilicite (art. 330² CP RM) rezidă în fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de deținere a bunurilor în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și s-a constatat, în baza probelor, că ele nu aveau cum să fie obținute licit [9, p. 21].

Totuși, trebuie să menționăm că în proiectul de lege inițial [7], care a stat la baza adoptării Legii nr. 326 din 2013, art. 330² alin. (1) CP RM avea următorul conținut: „*Fapta intenționată a unei persoane publice care a dus la îmbogățirea ilicită a acesteia, prin mărirea substanțială a patrimoniului care depășește veniturile lui legale*”. Centrul Național Anticorupție, în urma consultării acestui proiect de lege, s-a expus în Tabelul obiectivelor și propunerilor la adoptarea Legii nr. 326 din 2013 și a sugerat: „*Pentru a evita inaplicabilitatea componenței de infracțiune propusă, recomandăm autorului să reformuleze prevederea de la alin. (1), astfel încât să se pună accentul nu pe fapta intenționată care a generat unele bunuri, ci pe **deținerea** unui patrimoniu care este disproporționat în raport cu veniturile legale ale persoanei*” [10]. Sintetizând cele enumerate, suntem de acord cu faptul precum că prin „deținere” se înțelege stăpânirea acestor bunuri – în mod ascuns sau deschis – în sfera de posesie a făptuitorului (pe contul bancar, în caseta de valori închiriată la o bancă asupra făptuitorului, în locuință sau în altă încăpere aparținând acestuia, la locul de muncă al făptuitorului, pe terenul din preajma casei acestuia, în ascunzătoare etc.) [11, p. 8].

Într-adevăr, pentru a fi în prezența deținerii unor bunuri este imperios de necesar ca organul de urmărire penală să constate cu certitudine că persoana, nemijlocit, le deține personal sau prin intermediul unor persoane. Și aici va fi firească întrebarea: oare cât timp este necesar ca aceste bunuri să fie deținute de către deținător, în așa mod încât să fim în prezența săvârșirii laturii obiective a infracțiunii de îmbogățire ilicită?! O opinie în acest sens este că făptuitorul trebuie să dorească să păstreze bunurile (sublinierea n.) în sfera sa de stăpânire. O asemenea dorință lipsește atunci când,

imediat după primirea de la o altă persoană a bunurilor care au fost obținute ilicit de către acea altă persoană, făptuitorul le distruge, le abandonează, le aruncă sau realizează alte asemenea acțiuni asupra bunurilor în cauză. De asemenea, o astfel de intenție lipsește atunci când, imediat după primirea de la o altă persoană a bunurilor care au fost obținute ilicit de către acea altă persoană, făptuitorul le examinează, le testează, le măsoară sau realizează alte asemenea acțiuni asupra bunurilor în cauză, după care renunță la ele, deoarece nu-i convin ca formă, gabarit, model, mărime, culoare sau dacă nu le poate utiliza conform destinației din alte cauze [11, p. 8].

Într-o altă părere, prin „deținere” se înțelege păstrarea acestor bunuri – în mod ascuns sau deschis – în sfera de stăpânire a făptuitorului (pe contul bancar, în caseta de valori închiriată la o bancă asupra făptuitorului, în locuință sau în altă încăpere aparținând acestuia, la locul de muncă al făptuitorului, pe terenul din preajma casei acestuia, în ascunzătoare etc.) [2, p. 12].

Într-o manieră similară, de exemplu, în Hong Kong, în Ordonanța cu privire la prevenirea corupției, la art.10 lit. b) alin. (1), se menționează despre fapta celui „care deține controlul asupra unor resurse pecuniare sau a unor bunuri disproporționate față de veniturile sale” [12, art. 10]. Tot în Hong Kong, cu referire la deținerea bunului sau ansamblul bunurilor de către un terț, în Ordonanța cu privire la prevenirea corupției, art. 10 alin. (2) se referă la deținerea bunurilor prin intermediul unui terț: „*În cazul în care o instanță constată, în urma unei proceduri desfășurate pentru săvârșirea unei astfel de infracțiuni prevăzută la litera b) alineatul (1), ținând cont de relația apropiată a acestuia cu învinuitul și de alte circumstanțe, că există motive să se creadă că o altă persoană deține resurse pecuniare ori proprietăți în custodie sau în alt mod în numele învinuitului sau că a dobândit astfel de resurse sau proprietăți ca dar de la învinuit, astfel de resurse sau proprietăți vor fi, în absența unor probe care să dovedească contrariul, prezumate a fi sub controlul învinuitului*”. Prin urmare, dacă să despicăm această prevedere din legislația statului străin, avem un punct forte care spune că va fi necesar de a stabili relația apropiată a acestuia cu învinuitul (sublinierea n.). Deci, doar în așa mod se va stabili dacă terțul și-a dat acordul, precum și dacă acesta era conștient că, prin deținerea de către el, este parte la săvârșirea infracțiunii cu denumirea marginală de îmbogățire ilicită.

Distingem cele enumerate și venim cu o precizare. În sensul infracțiunii de îmbogățire ilicită *in concreto* a laturii obiective prin **deținere** se va avea în vedere stăpânirea *de facto* a unui bun care

provine din săvârșirea unei infracțiuni prin care se obțin avantaje de pe urma uzului de bun de origine infracțională.

Secundo. Doctrina penală este unanimă în a considera latura obiectivă atunci când bunurile care formează obiect material sau imaterial al infracțiunii de îmbogățire ilicită trebuie să fie stăpânite personal sau prin intermediul unui terț. Situația în care bunurile sunt deținute de un terț este logică că terțul dat va avea calitatea de complice la una dintre infracțiunile specificate la art. 330² CP RM.

Desigur, aceasta – cu condiția că respectivul terț a contribuit – cu intenție și în urma înțelegerii prealabile cu autorul infracțiunii – la săvârșirea ei. Pe acest segment considerăm relevantă atunci când survine confiscarea prevederea pct. 73: „*O astfel de confiscare ar trebui să fie posibilă cel puțin în cazurile în care terții știau sau ar fi trebuit să știe că scopul transferului sau al achiziționării era evitarea confiscării, pe baza unor elemente de fapt și circumstanțe concrete, inclusiv a faptului că transferul a avut loc în mod gratuit sau în schimbul unei sume de bani semnificativ mai reduse decât valoarea de piață a bunurilor. Normele privind confiscarea aplicată terților ar trebui să privească atât persoanele fizice, cât și persoanele juridice. În orice caz, nu ar trebui să se aducă atingere drepturilor terților de bună credință*” [6, pct. 73]. Totodată, Curtea a subliniat că incriminarea faptelor în legile penale, stabilirea pedepsei pentru ele, precum și alte reglementări se întemeiază pe rațiuni de politică penală. Legea penală constituie un ansamblu de reguli juridice, care urmează a fi formulate într-o manieră clară, concisă și precisă. Examinând prevederile articolului 330² din Codul penal al Republicii Moldova, Curtea constată că redacția acestui articol poate determina unele deficiențe de aplicabilitate.

Subsecvent, Consiliul European a adoptat Decizia-cadru nr. 2005/212/JHA privind confiscarea bunurilor, instrumentelor și proprietății provenite din comiterea unor infracțiuni, menită să asigure „garantarea existenței în cadrul fiecărui stat membru a unei reglementări efective în domeniul confiscării bunurilor provenite din comiterea unor infracțiuni, printre altele, în legătură cu sarcina probei privind proveniența bunurilor deținute de o persoană condamnată pentru o infracțiune” [5, pct. 10].

Raportând la termenul *deținere*, survine și întrebarea: **cum stabilim acordul terțului de a deține bunurile unei persoane publice sau cu funcție de demnitate publică?** Admitem două tipuri de ipoteze: situația firească atunci când terțul va

spune că nu cunoaște nimic despre deținerea de către el a unui bun în gospodăria sa casnică și că nu cunoaște absolut nimic despre proveniența lui sau că îi aparține lui și el l-a și „procurat”, deși, de fapt, bunul este stăpânit de persoana cu funcție publică în complicitate cu persoana dată, însă el sau ea sunt conștienți că acest bun, *de facto*, este provenit dintr-o infracțiune.

Ipoteza secundară ar fi în cazul în care un bun (ex.: un bun mobil sau imobil) este înregistrat cu drept de proprietate asupra unui membru de familie a persoanei cu funcție publică sau cu funcție de demnitate publică, astfel încât acesta este de o vârstă fragedă sau, din punct de vedere material, făcând o comparație a veniturilor respectivului membru de familie și a prețului acelui bun, apare o discrepantă evidentă. Unii membri de familie nici nu realizează intenția persoanei care a procedat la astfel de acțiune. Este lesne de înțeles ce sarcină deloc ușoară îi aparține organului de urmărire penală atunci când survine obligația de acumulare a probelor, precum și de a convinge instanța de judecată în vinovăție sau, eventual, de a renunța la învinuire, în cazul când s-au găsit motivele temeinice fundamentate pe baza legală.

A pari, sintagma „valoare care depășește substanțial mijloacele dobândite” se regăsește și în prezent în varianta în vigoare a art. 330² CP RM. Această prevedere bravează interdicția de interpretare extensivă defavorabilă, statuată la art. 3 alin. (2) CP al RM. În atare condiții, până la o eventuală perfecționare, fiecare caz de aplicare a răspunderii în baza acestui articol va constitui drept un imbold de a crea îndoieli privind respectarea principiului legalității, principiu fundamental stipulat inclusiv în legea supremă a statului. Spre regret, acest text de lege nu a suferit modificări de la data adoptării, dimpotrivă - continuă să fie în vigoare până în prezent, chiar dacă majoritatea opiniilor susțin că această sintagmă trebuie supusă unor intervenții legislative și de a prelua, în acest sens, exemplul altor țări. În drept, nu este clar cât de substanțială trebuie să fie depășirea mijloacelor dobândite de către subiectul deținător ca această sintagmă să fie aplicabilă de către legiuitor. În hotărârea sa, Curtea Constituțională exemplifică clar în pct. 99 precum că, *în prezent, legislația penală a Lituaniei indică nemijlocit în componența de infracțiune „mărimea sumei” valorii bunurilor a cărei depășire, dacă nu poate fi justificată, constituie infracțiune*. A fortiori, Curtea a mai constatat că legiuitorul a reglementat în legea penală noțiunile de *proporții deosebit de mari, proporții mari, daune considerabile și daune esențiale* stabilite de limitele art. 126 CP al RM. Constructiv, înțelegem din argumentele Curții

Constituționale că textul „valoare care depășește substanțial mijloacele dobândite” este formulat imprevizibil.

Datorită specificului său, infracțiunea incriminată la art. 330² CP RM este o infracțiune formală. Ea se consideră consumată din momentul deținerii bunurilor, în cazul în care valoarea acestora depășește substanțial mijloacele dobândite și s-a constatat, în baza probelor, că acestea nu aveau cum să fie obținute licit [1, p. 925].

Concluzionând, în dreptul penal toate semnele laturii obiective a infracțiunii se clasifică în două grupe: principale (fapta prejudiciabilă) și facultative (urmarea periculoasă și legătura de causalitate). Conchidem că infracțiunile prevăzute la art. 330² CP RM nu pot avea o structură distinctă în raport cu fapta generatoare de venituri ilicite, deoarece reprezintă nimic altceva decât realizarea scopului faptei generatoare de venituri ilicite.

Practica judiciară arată că infracțiunea nu sancționează acțiunea de a deveni mai bogat; ceea ce se sancționează este lipsa de justificare a provenienței îmbogățirii. În așa mod, legea nu răstoarnă prezumția de nevinovăție, ci impune obligația de justificare, sancționând neconformarea față de lege. De altfel, ar fi contraproductiv de a institui o infracțiune menită să consolideze statul de drept, care subminează principiile ce au stat la baza acestuia. Astfel, pentru aplicabilitate și previzibilitate, propunem ca dispoziția acestuia să fie reformulată după cum urmează:

„(1) Deținerea de către o persoană publică, personal sau prin intermediul unor terți, a bunurilor, în cazul în care valoarea acestora depășește 500.000 lei sau mai mult și s-a constatat, în baza probelor, că acestea au fost obținute ilicit de către o altă persoană...

(2) Deținerea de către o persoană cu funcție de demnitate publică, personal sau prin intermediul unor terți, a bunurilor, în cazul în care valoarea acestora depășește 500 mii de lei sau mai mult și s-a constatat, în baza probelor, că acestea au fost obținute ilicit de către o altă persoană...

(3) Subiectului infracțiunilor prevăzute de prezentul articol nu i se aplică răspunderea în baza unui alt articol pentru primirea bunurilor de la persoana care le-a obținut ilicit”.

Totodată, trebuie să fie introdusă și o normă în partea generală a Codului penal al RM, prin care să fie definit termenul „deținere”, deoarece această modalitate de comitere a unei infracțiuni este operabilă în cadrul mai multor componente de infracțiuni, conform art. 243, 361.

Referințe bibliografice

1. Brînza S., Stati V. *Tratat de drept penal. Partea specială*. Volumul II. Chișinău: Tipografia Centrală, 2015. 1300 p.
2. Brînza S., Mareș M. Îmbogățirea ilicită – o analiză comparativă a legislațiilor din Republica Moldova și România. În: *Studia Universitatis Moldaviae, Seria Științe sociale*, 2020, nr.8(138), p.2-16.
3. Codul penal al Republicii Moldova. Nr. 985 din 18.04.2002. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.128-129.
4. Copețchi S. Rolul clasificării semnelor componente de infracțiune la calificarea infracțiunilor. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr.8(178), p.33-39.
5. Decizia-cadru nr. 2005/212/JHA din 24 februarie 2005 a Consiliului Europei. <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005F0212:RO:HTML> (vizitat 15.10.2022).
6. Hotărârea Curții Constituționale nr. 6 din 16.04.2015 privind controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită) <https://www.constcourt.md/ccdoc-view.php?l=ro&tip=hotariri&docid=533> (vizitat 15.10.2022).
7. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative. Nr. 326 din 23.12.2013 În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 47-48, art. 92.
8. Legea pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției. Nr. 158 din 06.07.2007. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 103-106, art. 451.
9. Reniță G. Latura obiectivă a infracțiunilor prevăzute de art.330² CP RM: dificultăți de interpretare. În: *Rezumatul comunicărilor Conferinței Științifice cu participare internațională „Integrare prin cercetare și inovare”, Științe juridice și economice*, din 10 noiembrie 2015, p. 21-24.
10. Sinteza obiecțiilor și propunerilor la proiectul Legii cu privire la actele normative https://www.justice.gov.md/public/files/proiecte_spre_cordonare/2013.08.23_sinteza_obiectiilor_si_propunerilor_Lege_acte_normative.pdf (vizitat 07.10.2022).
11. Stati V. Reglementarea răspunderii pentru infracțiunile prevăzute la art. 330² „îmbogățirea ilicită” din Codul penal: controversă, soluții, perspective. În: *Revista Națională de Drept*, 2015, nr. 9, p.2-12.
12. Prevention of Bribery Ordinance. <https://www.elegislation.gov.hk/hk/cap201> (vizitat 15.10.2022).